БЕРЕЗЕНЬ 1947 КВІТЕНЬ

РІК. III. Ч: 3-4(24-25)

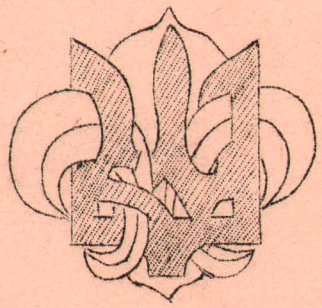

Юнацький ЗРИВ

газетка молодих

ТУП

РІМІНІ — ІТАЛІЯ

diasporiana.org.ua

ЗМІСТ:

1.	Христос Воскрес	–	3 ст
2.	Шевченко – творець нової епохи в українському житті	– Г. Дорожівський	4 "
3.	Карпатська Україна	– О.М.	9 "
4.	З конституційного закону Карпатської України.		11 "
5.	Наші уявлення про всесвіт	– проф.О. Монцібович	12 "
6.	О. Ольжич	–	15 "
7.	З поезій О. Ольжича	–	16 "
8.	Колиска молодого українського громадянина	– В.Д.	17 "
9.	Його слово	– Б. Бора	19 "
10.	Карпатській Україні	– С. Музичка	20 "
11.	Великдень	– С. Музичка	20 "
12.	Великдень в неволі	– Сарахман	20 "
13.	Було колись	– М. Комар	21 "
14.	„Покойовий" старшина	– Г.Я.	22 "
15.	Всячина	–	23 "
16.	Загадки й розв'язки	–	24 "

ХРИСТОС ВОСКРЕС

Гомін Великодного дзвону попливе враз з гомоном-молитвою наших серцець хвилями туди, де залишили ми своїх рідних, де лишилася частина наших думок, почувань, мрій, життя.

Наші думки в таких хвилинах, поза турботами і злиднями важкого щодня, завжди будуть кружляти від нас до рідних і від них до нас, як кров в одному організмі поміж усіми членами; бо ж ми й є один організм.

Наші серця на рідній землі, а очі шукають зрозумічня тільки у цивілізованому світі, що його ми своїми грудьми охороняли продовж довгих століть перед нищівними хвилями войовничих орд. Сьогодні, мо для іронії, ми розкинені по світі, розчленовані-розділені, як теж і другі, пропастю, якої не перейти, ані не перемостити. Хто створив пропасть оцю, той відповідальний за недолю, нещастя й горе тих мільйонів, що попали при тому поділі в модерне червоне кріпацтво.

Воскресення - празників празник, свято нематеріяльного єства, свято безсмертного духа, що „смертію смерть поправ". Нема над ним влади смерти! І хоча ми розкидані, поневолені, то віримо у воскресення, бо над нами царює дух, що йому ми протягом історії ставляли нам'ятники у всесвітню скарбницю духової культури.

Через Голготу прийшло Воскресення. Ніхто і не може сумніватися, що після упадку і ми встанемо, щоб сповнити наше завдання, призначене нам природою, яка поставила нас на межі між два світи на сторожі розвитку духових сил.

Гомін Великодного дзвону - це гомін наших надій на н а ш е в о с к р е с е н н я.

\+ \+
\+

Всім Читачам, Симпатикам і Співробітникам

Веселих Свят бажає

Редакція

ХРИСТОС ВОСКРЕС !

Учителям та учням Шкільного Вльоку Веселих та Щасливих Свят бажає

Команда Шкільного Вльоку

Т. Дорошівський

ШЕВЧЕНКО - ТВОРЕЦЬ НОВОЇ ЕПОХИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИТТІ

Дебют Т. Шевченка в 1840 році влив зразу свіжу течію в українське життя. Вже його перші поезії, що подавали тільки поетичну програму молодого автора, принесли йому з одного боку велике захоплення цілого українського літературного світу, а з другого гострі нападки російської офіційної критики. Слава Шевченка скоро росте. Під час його першої та другої поїздки на Україну його вітають як національного „барда", що своїм співом збудив забуту історичну епоху, як національного пророка, що вперше підняв сміливо голос в обороні пригнічених народніх мас, їх історії та національної честі.

Які це були тайни, що заворожили сучасне Шевченкові покоління, а йому самому принесли ім'я Г е н і я?

Порушене питання не нове і воно було позитивно розв'язане багатьма дослідниками Шевченкової творчости. В основному його можна звести до таких точок:

1. Тісний контакт Шевченка з народніми масами і народньою творчістю.
2. Боротьба Шевченка проти кріпацтва та його загально-людська гуманність.
3. Ясно окреслена політична програма українського народу, що її розробляє Шевченко у своїх творах.

Спробуймо наперед відповісти на питання, що таке Геній? Теорію ґеніяльности висунули та теоретично обґрунтували в літературі вперше романтики. Вони окреслювали цим терміном людей небуденного таланту, людей з тонкою інтуіцією, що вміли не тільки вжитися і робити підсумки минулих епох та вести людство в сучасному, але й прокладали йому шлях у майбутнє. Геній протиставляють романтики цілому суспільству. Він - бунтарський дух, що не може вміститися у вузькі рямки конвенціональних законів, він стоїть понад суспільністю, веде боротьбу з нею, часто гине в цій боротьбі, але не здається.

Усі ці прикмети ґеніяльности ми стрічаємо в Шевченка. Одначе ця літературна Шевченкова ґеніяльність набирає на українському ґрунті ще й окремих прикмет. Вона переростає тісні літературні рямки та переходить у політичну площину, чого не можна сказати про таких ґеніїв літератури як Байрон, Ґете чи Пушкін. Перегортаючи сторінки людської історії, ми не стрічаємо жодної великої постаті, що була би так тісно зв'язана з народньою масою, як Шевченко. Він вийшов із самих нетрів простолюддя і продовж цілого свого життя залишився вірний ідеалам того ж „поденця суспільства", не зважаючи на те, що своїм талантом та ініціятивою досягнув найвищий щабель тогочасної культури.

Вже в ранній творчості Шевченкові приходилося боронити народню тематику та героїв з простолюддя перед нападами російської критики, що накинулася на нього за те, що він: „Розказує

Мертвими словами,
Та якогось то Ярему
Веде перед нами
У постолах...", що „сам плаче", а за ним і його „громада у сіряках" /„Гайдамаки" 1841/.

В обороні тих самих героїв, що піднялися з народньої маси в обороні своїх прав, стає Шевченко і в поезії „Холодний Яр" /1845р./ Народнім ідеалам та широким верствам простолюддя залишився він вірний до кінця свого життя. Вони й Україна злилися у нього в одну

одну цілість і в найтяжчі хвилини свойого життя, на засланні, він тужить, щоби ще хоч раз: „Глянуть
На народ отой убитий,
На тую Вкраїну". /„Заросли шляхи терном" 1849/.
Найкращий вислів знайшов цей духовний зв'язок поета з народом в одній із поезій останніх літ:
"Возвеличу малих, отих рабів німих,
І на сторожі коло їх поставлю слово".
/„Подражаніе XI Псальму" 1859/
Піднести народ, отих малих, рабів німих до рідності людини було завданням цілого Шевченкового життя. Коли пригадати, що в сучасній світовій літературі тематика з життя простолюддя, точніше кажучи, з життя селянства, щойно здобувала собі право громадянства /Ж.Занд, Авербах, Тургеньєв/, то українська література випередила всі інші на цілий десяток років, а Шевченко зробив її центром усієї своєї поетичної творчости, і це його безперечно велика заслуга. Талановитий, молодий артист-маляр, увезений в круги найвищої тоді суспільної групи - поетів, малярів та літературних кругів, нагороджений декількаразів Академією Мистецтв, Шевченко не пішов слідами Гоголя, Нарізного та других, але від самого початку своєї літературної творчости станув рішуче на народню позицію. Тим то й програмові поезії /„Думи мої", „Перебендя", „До Основяненка", „Маркевичу"/ так часто повторюють поетичний образ народнього співака-бандуриста, речника народнього світогляду та його суспільно-політичних ідеалів. Свої поезії Шевченко сам називає постійно думами. Він сам уважає себе тим бандуристом, що посилає свої думи в Україну, де вони мають сповнити велику місію - оспівувати народові його колишню славу, будити його приспану національну свідомість.

Та не тільки славне минуле України оспівує поет. Немає теми якої він не порушував би, не має жодного об'яву народнього життя, на який він не відзивався би у своїй поезії. У баладах оспівує він теми кохання, розлуки та трагічного кінця закоханих /„Причинна", „Утоплена", „Тополя", „Коло гаю в чистім полі"/, у побутових поемах поет дає високомистецькі образи матері /„Наймичка"/ то знов бере в оборону скривджену жінку /„Катерина", „Відьма", „У нашім раї на землі"/. Усі ці теми не тільки, що взяті з народнього життя, але й використовують у поодиноких деталях народні пісні та їхню форму. І якраз завдяки тому тісному зв'язкові з народньою творчістю, яку Шевченко чудово знав, його муза так щиро й безпосередньо промовляє до читача, та робила й робить на чього таке глибоке враження. Коли твори всіх інших поетів захоплюють нас своєю глибокою думки, майстерністю форми та поетичними образами, то все таки при тому залишається й друге враження, - деякої „штучности" хоч і в найкращому розумінні того слова. Цього ах ніяк не можна сказати про поезію Шевченка. Він геніяльно підхопив форму народньої пісні, використовуючи її поетичні прийоми. Часто цілі партії танкових народніх пісень вплітає Шевченко до своїх більших поем /„Гайдамаки", „Тарасова ніч", „Відьма"/, або зручно стилізує власні поезії на їх лад, пр.: „Утоптала стежечку", „Над Дніпровою сагою", „Ой по горі ромен цвіте", „Тече вода з-під явора" і т.д., що так нагадують нам відомі народні пісні /„Ой ходила дівчина берiжком", „Стоїть явір над водою" і ін./.

Також формально Шевченкова поезія дуже зближена до народніх пісень. Значна більшість його творів зложена народнім коломийковим розміром /4+4+6/, або різними його відмінами. Це характеризує головно його ранні поезії: „Думи мої, думи мої", „Тарасова ніч", „Катерина", „Тополя", „Гайдамаки" та др., в яких Шевченко, залежно від настрою чи поетичного образу вживає наперемін народні коломийкові, або рідше штучні, літературні розміри, найчастіше чотиростоповий ямб, амфібрахій, тощо.

Як з формального боку, так теж і своїми мотивами Шевченко нагадує в поодиноких своїх поезіях відомі мотиви народніх пісень. Головно мотиви чужини, сирітства, туги за рідним краєм та жаль за

втраченою молодістю - такі типові в Шевченкових поезіях ранньої доби, підходять дуже близько до народніх пісень на подібні теми.

І стилістичними прийомами Шевченкова муза близька до народньої. Вона прямо черпає з неї усі засоби вислову й образів, епітети, порівняння, метафори, образові паралелізми, символи, тощо.

Збираючи досі сказане, ми можемо ствердити, що Шевченко, вийшовши з простолюддя, чудово знав народню творчість, ґеніяльно її засвоїв, перетворив у душі та використав у своїх творах усі її стилістичні прикмети, мотиви та формальні вартості, роблячи це одночасно в зовсім оригінальний спосіб. Не може при тому бути жодної мови про Шевченкове наслідування народньої пісні, як це мало місце у декого з поетів романтичної школи /Писаревський, Чужбинський та другі/. Шевченкова творчість наскрізь оригінальна, хоч залишається в найтіснішому зв'язку з поетичною творчістю народу. Ця „народність" його музи і є першою прикметою його ґеніяльности.

Даючи поетичний образ життя цілого українського народу у всіх його об'явах, минулого, сучасного, то вказуючи, якими шляхами йому йти у майбутньому, Шевченко зумів як ніхто другий із світових авторів провести у своїй творчості одну видержану лінію, а саме: ідею боротьби проти кріпацтва, ідею свободи, рівности й братерства. Усі ці ідеї стоять у тісному зв'язку з тією еволюцією, що зайшла в суспільно-політичних поглядах Шевченка по його поїздках на Україну /1843-45/. Ранній Шевченко - типовий романтик. Але від 1844 року він переходить на плятформу реалізму. Побачивши Україну, та познакомившися з ідеями ліберальних кругів, що пізніше творять Кирило-Методіївське Братство, Шевченко віддає свою музу на службу тим же ідеям, даючи їм гострий, революційний вислів у ряді поезій. За своїми власними словами поет прозрівати став звільна:

„Кругом мене, де не гляну
Не люди, а змії..." /„Три літа" 1845/

Та вже раніше, бо у „Сні" /1844 р./, Шевченко дав правдивий образ лихоліття України, малюючи на тлі чудової природи пекло соціяльних умовин на землі:

„У тім раю ...
Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обуть
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію в військо оддають!"
. . . . . .
„... А онде під тином,
Опухла дитина, голодная мре,
А мати пшеницю на панщині жне".
. . . . . .
„То покритка попідтинню
З байстрям шкандибає".

Ці образи аж надто виразно говорять про настрої, що в той час нуртували в душі поета, романтичний чар далекої України розвіявся на довгі роки, можна сказати на все. Натомість встає вона перед поетом обездолена, в страшній соціяльній і політичній неволі. І не диво, що поет під впливом таких образів „прозрівати став потрохи". Він усю силу свойого молодого ґеніяльного таланту звертає проти цього найстрашнішого соціяльного лиха, яким було кріпацтво й панщина, та в своїх суспільно-політичних поемах немилосерно шмагає ненаситний царат, облудне православ'я, та цілу б'юрократичну систему неділимої імперії, що під маскою „культуртреґерства" закривали суспільне та політичне рабство всіх народів, „од молдаванина до фіна". Поеми: „Посланіє" та „Кавказ" - це один полум'яний протест проти тих нелюдських відносин, де: „людей запрягають в тяжкі ярма", де вищі суспільні верстви: „ Оглухли не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують..." /„Посланіє" 1845/

Поет вдаряє пекучою сатирою цілий той лад, де:

„Ми продаєм,
Або у карти програєм
Людей, не негрів... а таких
Таки хрещених... но простих"/„Кавказ"1845/

До образів суспільного лиха, зокрема до кріпацтва, повертається Шевченко часто у своїх поезіях, розкриваючи його суть все новими образами:

„Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли;
Самі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!"

Це не одно тільки село, це цілий образ України, де „людей у ярма запрягли пани лукаві" /„І виріс я на чужині" 1848/. Звідси й логічний висновок у автора: не було б такого лиха, "як би не осталось сліду панського в Україні" /там же/.

Так само рішучо виступає Шевченко й проти ідеалізації села:

„Якби ви знали паничі,
Де люди плачуть живучи,
То ви б елегій не творили"

/„Якби ви знали паничі" 1850/

Він добре знає, що ця ідилія виходить на ділі зовсім інакше, що: „лани братами оремо, а їх сльозами поливаємо" /там же/.

Зазнавши на свойому власному прикладі всеї безодні кріпацьких злиднів, поет ціле своє життя боровся проти цього соціяльного безправ'я та спочував щиро всім ліберально-революційним кругам, що в своїй програмі ставили його ліквідацію /декабристи, Кирило-Методіївське Братство, Герцен/. Звідси стає зрозумілим нам також це захоплення, з яким Шевченко стрічав творчість М. Вовчка, того: „кроткого пророка, і обличителя жестоких людей неситих" /Марку Вовчку 1859/. Ціле своє життя поет жде з тугою на той час, коли:

„Спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть
Кайданами куті" /„Ісая" гл. XXXV" 1859/

Якщо шукати аналогічних прикладів у світовій літературі, то хіба Бічер Стов своїм твором „Хатина Дядька Томи" мала подібний вплив на ліквідацію торгівлі невільниками в половині 19 ст., як творчість ґенія Шевченка та письменників типу М. Вовчка на усунення панщини в Україні та в Росії.

Ідеї рівности і братерства між людьми йдуть у парі з боротьбою проти панщини в Шевченковій поезії. Це були ті ліберальні течії що видвигнені вперше французькою революцією продіставалися до Росії і тут лягли в основу діяльности потайних революційних організацій. Познакомившись з тими ідеями, Шевченко віддав їм на службу свою музу з типовим собі жаром у цілому ряді поезій. Їх проповідь починається в 1845 році поемою „Єретик" /„Щоб усі слов'яни стали добрими братами і синами сонця правди..." / і приводить Шевченка до палкого заклику в „Полсанію": - „Розкуйтеся, братайтеся!" та : „обніміте брати мої найменшого брата". Вони находять свій багатомовний вислів у псальмах та завершення у загально-людському ідалі поета, що:„

„На оновленій землі
Брага не буде супостата,
А буде син і буде мати
І будуть люди на землі"

/„І Архімед і Галилей" 1860/

Цією проповіддю вселюдських ідеалів у цілій своїй творчості Шевченко може зайняти гідне місце у світовій літературі побіч таких велитнів поетичного слова, як Байрон, Ґете, Шіллер і ін. і це є другою важною рисою його ґеніяльности. Україна може з гордістю твердити, що немає у світі другого великого поета, що так всеціло посвятив би свою творчість тим ідеалам, що до них прямує людство у відвічному поході до поступу!

Геніяльність Шевченка має для нас ще свої окремі характерні риси, що далеко не вміщуються у вузькі літературні рями. Ми міряємо її сьогодні не й політичною мірою, бо в його особі український нарід одержав того, що перетворив його у модерну націю, свідому своєї минувшини сучасного і майбутнього.

У цілому ряді історичних поем Шевченко відгребує історичну традицію України приспану політичною неволею, що душила живий організм українського народу більше, ніж 100 років. Він скоро визбувається ранньої романтики "з булавами, з бунчуками", з "гетьманами в червоних жупанах", тієї романтики, що її джерелом була "Історія Русів", історія Маркевича, Бантиш-Каменського, а головно українські народні пісні й думи - цей поетичний літопис України, і вже, почавши з року 1843, чабликається до правильного погляду на минувшину та сучасний стан української історії. Подавши в раньому періоді творчости високопоетичні образи козаччини, її дисципліновасности, ідейности та очайдушности, Шевченко розкрив перед очима сучасників цілу призабуту добу історії. Як приймали цю Шевченкову поезію передові круги українського суспільства свідчать голоси сучасників: Квітки Основ'яненка та Куліша. За їх словами: "... від цієї поезії аж волосся на голові догори вставало" /Квітка/, "цей спів був для молоді воістину гуком воскресної трубн архангела" /Куліш/. Шевченко не обмежувався до показу минувшини. Він занадто глибоко вріс був корінням у саму гущу народньої маси та надто дорого заплатив роками поневірянь, побоїв та муки за осягнену освіту і свідомість, щоб не побачити справжнього стану речей на Україні.

Уже в 1843 р. він ставить питання: "Защо тебе сплюндровано?" і находить відповідь:

"Ой Богдане, Богданочку,
Якби була знала,
У колисці б придушила
Під серцем приспала"

/"Розрита могила 1843/

Та причини лиха лежать не тільки в минулому. І тепер підростають перевертні, що помагають москалеві господарювати. То ж треба було будити Україну, що "буряном укрилась, цвіллю зацвіла, в калюжі в болоті серце поховала" /Чигирин"1844/. Поет засіває цей національний переліг своїми ідеями, своїм палким словом, і надіється, що: "виростуть ножі обоюдні". Та заки поставити політичну програму треба було наперед здерти полуду з очей сучасників та показати їм, хто вони, чиїх батьків діти, ким, защо закуті. І Шевченко зробив це за одним помахом. У своїх суспільно-політичних поемах "Сон", "Кавказ", "Посланіє", у містерії "Великий льох", у поемі "Суботів" а пізніше в "Неофітах" він з одного боку розкриває справжнє обличчя російського імперіялізму, а з другого не щадить гірких докорів українським політичним діячам минулого та сучасної верхівці. Він декілька разів повертається до "теми Богдана", уважаючи справедливо акт переяславського договору домовиною України.

"Отак то Богдане!
Занапастив ясн вбогу
Сироту Вкраїну!" /"Суботів" 1845/

За нього то, "за Богдана, та скаженого Петра" Господь карає Україну "докраю нищить" /Осія гл.XIV" 1859/. Та не одного Богдана винить Шевченко за сучасне лихоліття. Він надиво правильно розвінчує усіх тих "дурних Самойловичів, Талаганів, і Киселів, і Кочубеїв - Ногаїв", протиставляючи їм світлі постаті Дорошенка чи Гордієнка з часів Мазепи.

За службу та прихильність до ворога немає прощення нікому. Навіть трьом душам з "Великого льоху", що караються за цей гріх і на тому світі. Шевченко кидає сміло у вічі сучасникам, що чваняться славною історичною бувальщиною, але самі ходять у ярмі:

„Раби, підніжки, грязь Москви,
Вартавське сміття ваші пани,
Ясновельможні гетьмани.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешньої Вкраїни!
Що добре ходите в ярмі..."

/„Послание" 1845/

Знаючи, що сучасне покоління не здібне до таких чинів, як його предки, що тепер:

„Не заріже батько сина,
Своєї дитини
За честь, славу, за братерство,
За волю Вкраїни.
Не заріже: викохає,
Та й продасть в різницю
Москалеві..."

/„Гоголю" 1844/, де ця молодь, мов квіти: „чорнилом политі, московською блекотою у чужих теплицях замучені" /„Сон" 1844/ виросте на „няньок, дядьків отечества чужого", на „німих, подлих рабів", що тільки чуби чухать вміють, - поет всетаки вірить, що прийде хвилина, коли й ми „діждемося Вашінґтона з новим і праведним законом". До цього нового і праведного закону в Україні дійшов Шевченко у своєму ґеніяльному: „З своєї хати своя правда, і сила, і воля" ще в 1845 році в „Сні" у нього найбільше динамічний період своєї творчости. Шлях до осягнення цього ідеалу тільки один; це шлях боротьби, безпощадної боротьби з ворогом загарбником.

„Кайданами порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте!" - такий політичний заповіт лишає Шевченко українському народові.

Досі, не зважаючи, що вже 100 літ промінуло з того часу, коли ця політична програма побачила денне світло, вона в нічому не стратила на своїй актуальности. Її вічна вага в тому, що там замкнув великий Геній Шевченка всі культурні, соціяльні і політичні бажання цілого народу. І це теж одна з основних рис Шевченкової геніяльности.

О.М.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

„Країно див! Далека мріє,
Зелена казко серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє,
На горі загнаний, як звір;"

О.Олесь

Карпатська Україна - це мала частина українських земель, що лежить на південних склонах Карпат, над ріками Ужем та Тисою. Головна частина Карпатської України від Ужгороду до Ясеня обіймає 12608 кв.км. із 710000 населення, з того майже 500000 українців, тобто 65% загального числа - на переписом з 1930 року. Значну частину Карпатської України, тзв. Пряшівщину /на захід від Ужгороду до ріки Попраду/ приключили чехи до словацької республіки. На цьому терені жило біля 200000 українців, але це число зменшилося після останнього чеського перепису майже на половину.

На підставі мовної схожости та історії доказують вчені, що предки карпатських українців прийшли сюди з Галичини та інших земель України у зв'язку з розселенням слов'янських племен ще в VII-VIII ст.ст. Населення Карпатської України збільшувалось протягом століть все новими переселенцями з України.

Перше велике переселення сталося з приходом мадярів при кінці IX ст. Тоді поселилося тут понад 5000 галичан й українців з Волині та Київщини. В XI ст. відбулося друге переселення, що його спричинив мадярських король Андрій I. Він був вихований на дворі Ярослава Мудрого, й оженившись з Атаназією, дочкою Ярослава, привів з нею на Закарпаття велике число українців. Третє переселення було за мадярського короля Коломана I., який воював з Володарем Ростиславичем. У битві під Перемишлем 1099 р. Коломан потерпів поразку, а відступаючи, забрав із собою і тих українців, що помагали йому проти галичан та дозволив їм поселитися на Закарпатті. Татарське лихоліття в XIII ст. спричинило нове переселення українців із-за Карпат. Вони поселилися найбільше коло Марамощу та в Шаризькому комітаті. Король Лев I. приєднав Закарпаття до Галичини а його син, Юрій I. розширив границі поза Мукачівщину. Та з занепадом Галицько-Волинської Держави Мадярщина прилучила Закарпаття до себе і з того часу датується мадярське твердження, що вони - правні власники цього клаптика української землі.

У XIV ст. прийшов на Закарпаття славний подільський князь Федір Корятович, який привів із собою понад 40000 своїх підданих, українців-подолян. Враз з мадярським королівством увійшла опісля Карпатська Україна в склад Австро-Угорської монархії. Із розвалом тії ж Закарпатській Україні рухнувся самостійницький рух, якиу допровадив до того, що Карпатська Україна враз з іншими українськими землями злучилася 22.1.1919 р. з Великою Україною. На Закарпаття прийшли й деякі частини галичан, що помагали гуцульським відділам забезпечити країні волю.

Та аліянти признали таки того ж року /10.9./ Карпатську Україну Чехословацькій республіці, за вийнятком Оиготу й кількох сіл, що припали Румунії. Такий стан тривав до пропам'ятного 1938 р /про повстання незалежности Карпатської України гл. Юн.Зрив" ч.4 /11/ рік II./.

Тепер приглянмося коротенько економічному та культурно-освітньому житті Карпатської України.

За часів мадярського, а опісля й австро-угорського володіння, доля Карпатської України була незавидна. Не на багато поліпшилась вона потім і за чеської влади. Мадяри стремілиупродовж віків до того, щоб опертися іззабезпечити свою границю на Карпатах. Значить, цей клапоть землі, в контрастово чужим населенням, захотіли змадяризувати. Завели тут феодальний лад, що відтак змінився у кріпацтво. По містах осаджено мадярів, у торгівлю, промисл, ремесло. Українське населення з ходом часу витискали в полонини, де воно мусіло займатися скотарством, вирубом лісу та подекуди хліборобством. Крім селянина бачимо ще гр.-католицьке духовенство і де-не-де учителів, що, порівняно з другими, опинилися на дуже низькому рівні під матеріяльним і культурним оглядом.

Після скасування панщини мадяри повели удар на мову, мадяризувати мову. Під натиском державного апарату місцева, і так дуже нечисленна, інтелігенція, відтягнулася в місто і майже пропала для народу. Село потонуло в темряві і злиднях. До того появиличя тут нацсилані і піддержувані урядом жиди, що взяли у свої руки торгівлю й безпримірно здирали, ожебрачували нужденне й темне село. Тому під кінець XIX ст. населення масово почало емігрувати в Новий Світ. Дійшло до того, що селяни не мали вже чим платити державних податків. Уряд вислав спеціяльного комісаря Єгана прослідити причини цього. Він проглянув положення та видав кільска розпоряків з метою відбудови сільсько-господарського життя. Виданий Єганом меморіял про злидні закарпатських українців та напрямні відбудови - знайшли сильний відгомін у нашій галицькій пре-

Проф. О. Монцібович

Нові уявлення про Всесвіт

IX.

Згадуючи про діяграм Расселя, ми ствердили, що всі зорі поділяються на дві категорії: зорі горизонтальної вітки, що їх звемо великанами та зорі діягональної вітки, звані к а р л и ками. Цей поділ в'яжеться тісно із розвоєм зірок. Якщо погодимося на це, що зірка-це розжарена газова куля, тоді ясно, що вона безустанно вивилає промінння в окружаючий її простір, або коротко - промінює. Тим самим витрачає вона свою енергію, а вслід за тим наступають зміни в її стані. Вона змінясться, перетворюється - сказати б інакше - живе.

Уявім собі, що зірка зачинає своє життя як величезних розмірів мряковина. Матерія, з якої складається ця мряковина - дуже а дуже рідка. Її густота тим менша, чим більший займає вона простір. Температура цієї мряковини низька, а вся її маса бере участь в оборотовому русі. Внаслідок сил, що повстають при тому, матерія зірки починає поволі зосереджуватися та концентруватися у напрямі її осередка. При такому стані починає зростати густота зірки, а вслід за тим росте і її температура. При кожному зменшенні простору, що його за має зірка, звільняється ув'язнена механічна енергія і та саме енергія зуживається на підвищення температури зірки.

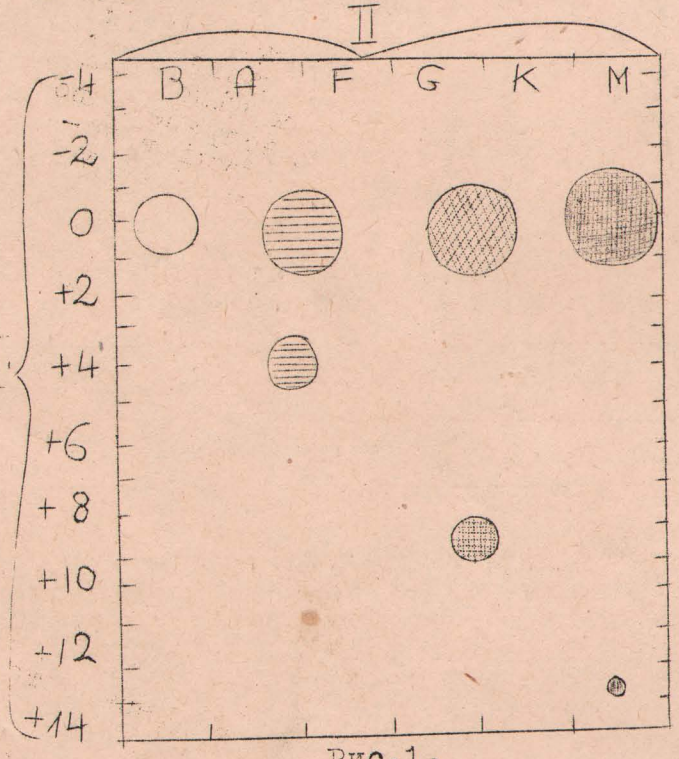

Рис.1.

I. Абсолютні величини

II. Спектральний тип

Зірка, як бачимо, зачинає своє життя, як зірка-великан, безмежних розмірів газова куля, зложена з матерії дуже малої густоти та дуже низької температури. Використовуючи діяграму Расселя, уміщуємо в ній зірку, що знаходиться у своїй початковій стадії, тобто дитинстві - на правому кінці горизонтальної вітки. Її спектральна кляса, зогляду на низьку температуру - це кляса М. На рис.1. зазначено зірку - немовля найбільшим коліщатком, бо простір, що його займає зірка - дуже великий. Тому, що температура зірки низька - колісцятко це зовсім зачорнене.

У дальшому розвою зірки її температура безнастанно підноситься. Від температури червоного жару переходить вона крізь посередні стадії та набирає краски зразу помарансевої, опісля жовтої та синьої, щоб врешті задержатись на температурі білого жару. Розміри зірки при тому лишаються все ще великі, і зірка все ще є зіркою - в е л и к а н о м. З поданого рис.1 видно, як із ростом температури міняє зірка свою спектральну клясу. Вона пробігає крізь клясы: K - G - F - A щоб врешті задержатись у клясі B. Тут досягає зірка своєї найвищої температури, яка, як це вже є відомо з попереднього, виносить около 23000° Цельзія.

Наступ на мову поведено з двох боків: зробити зовсім окремий діялект з мадярськими буквами, щоб вбити почуття українства в народі - мадяризувати, з другого - ширити москвофільство, теж як протиставлення до українства. До цього останнього служили товариства, т.зв. "Общества ім. Кухновича", підпомагані колись мадярами, а відтак чехами. Хоча тут не дуже міцним та все ж таки заборолом являється церква. Чеський уряд показався в порівнянні з мадярами, трохи більше поступовим; починає закладати школи, лічниці, покращує міста, дороги. Одначе в політиці веде лінію москвофільства.

Не малу прислугу у боротьбі проти москвофільства виказало Т-во "Просвіта" та емігранти з других окупованих українських земель, що стали тут піонірами національного переродження. Їхня праця дала гарні плоди росту національної свідомости і розвитку культури Закарпаття. Величезну роль у тому відограла українська преса, поборюючи впливи москвофільства, мадярофільства та підтримуваного штучно урядом партійництва. Діячі в суспільній і культурній ділянках організують з'їзди молоді а теж старшого громадянства. На з'їздах висвітлюється причини занепаду краю, пізнається їх, як тих намічується способи по покращання буття, побореня злиднів.

І так праця посеред народу дала побажані висліди: промощено шлях до самопізнання, пізнання загально-народніх ідеалів - життя в своїй незалежній державі, свобідний розвиток власних сил. По ці ідеали сягнули карпатські українці власною рукою при найближчій спосібности - кінець 38, початок 39 рр.

Не довго втішалася Карпатська Україна своєю самостійністю, та одначе сам факт проголошення самостійности має величезне значення не тільки для самої Карпатської України, але теж цілого українського народу, бо це ще один доказ світові, що несправедливо порозривано на частини наш народ й відірваного його під чужі володіння, та що він буде змагатися, буде боротися за свою свободу доти, доки її не здобуде.

==========

З конституційного закону

КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

/ухвалений дня 15. березня 1939/

§ 1. Карпатська Україна є незалежна держава.

§ 2. Назва держави є: Карпатська Україна.

§ 3. Карпатська Україна є республікою на чолі з президентом, вибраним Соймом Карпатської України.

§ 4. Державна мова Карпатської України є українська мова.

§ 5. Барва державного прапору Карпатської України є синя і жовта, при чому синя барва є горішня, а жовта долішня.

§ 6. Державним гербом Карпатської України є дотеперішній краєвий герб /медвідь у лівому срібному півполі і чотири сині та три жовті смуги у правому півполі/ та тризуб св. Володимира В. Перевезення цього пункту закону залишається окремому законові.

§ 7. Державний гимн К. України є "Ще не вмерла Україна".

§ 8. Цей закон обов'язує зараз од його прийняття."

/"Карпатська Україна в боротьбі"/

Підвищення температури зірки не триває вічно. Це діється так довго, як довго енергія, витворена наслідком згущення матерії зірки – перевищає ту енергію, що її вона витрачає назовні. З хвилиною, коли наступає рівновага внутрішньої та зовнішньої енергій, приходить переломовий момент у житті зірки. Вона справді ще дальше зосереджується, концентрується, а її густота дальше росте, одначе температура зірки вже більше не підноситься. Навпаки, зірка починає зменшувати свою температуру, зменшуючи при тому ще й свій об'єм. Графічно зазначуємо це так: зірка завертає з горизонтальної вітки в діяграмі Расселя. Вона пробігає тепер діягональну вітку графіку, одначе в противному як дотепер напрямі. Її рух відбувається з лівого кінця вгорі до правого рогу вдолині. Температура її безустанно падає, а в зв'язку тим міняється її спектральна кляса. Від спектральної кляси В через кляси А – F – G – K зірка доходить знову до кляси М. Та вона вже тепер невелика. Вона входить в клясу М, як зірка-карлик – малих простірних розмірів та низької температури.

Дальше не в силі ми слідкувати за розвоєм зірки. Її температура стається за низька, щоб вможливити промінювання енергії у простір. До нас не доходять вже більше світлові промені й зірка вимикається дальше нашому спостереженні. Вона стається темною, що в дійсності означає її смерть. Гази на її поверхні скроплюються та переходять у відповідні течі. Зірка міняє свій стан – з газової маси на плинну. При дальшому остудженні зірка ціпеніє та вкривається твердою скорупою. Закінчення цього процесу зображує найкраще наш Місяць. Він уже зовсім вистиглий, закам'янілий та зимний. Він ворожий будьякому життю на ньому, бо немає на ньому головних підстав життя. Зимно, брак води й повітря – це головні причини занику на ньому органічного, чи чаїть мікробіологічного життя.

Ось-так з'ясовано головні думки сучасного фізика Е д д і н г т о н а та розвій зірок, спираючись на існуванні в тій самій спектральній клясі зірок-великанів та -карликів. Крім того існує один фізичний чинник, що має велике значення для характеристики зірок. Він визначує докладніше цей переломовий момент у розвою зірки, від коли температура її більше вже не росте, зате противно, починає постепенно маліти. Ця максимальна температура зірки, яку вона може осягнути у своєму розвою залежить від маси зірки.

Користаючи з досліджень над подвійними зірками викрив Едднінгтон залежність поміж масою зірок і їхньою абсолютною величиною. Висліди розважань Еддінгтона зображує ось-така табличка:

Абсолютна величина	+ 15	+12,5	+10	+7,5	+5	+2,5	0	-2,5
Маса	0,14	0,22	0,34	0,55	0,91	1,72	4	12

На цій основі вичеркнув Еддінгтон графік, що його показує рис.2. На ньому на горизонтальній вісі відкладається абсолютні величини зірок, а на вертикальній вісі їхні маси. Кидається у вічі виразна залежність, тобто функційний зв'язок поміж масою зірок а абсолютною величиною. Оцінюючи хоча б побіжно поданий графік, можемо завважити, що маси зірок вагаються у точно зарисованих границях. Найменшу вартість маси зірки дає число 1/10. Зірка з можливо великою масою має характеристику 50. Тому, що за одиницю маси прийнято масу Сонця, слідує з цього графіку, що маса зірки не може бути нижча від 1/10маси сонця, а не може перевищати 50-ти кратної вартости маси сонця. При чому треба додати, що маса сонця – це не абиякеє число. Вона виносить:

$$M = 2.10^{30} \text{ кг., або}$$

$$M = 2.10^{27} \text{ тонн.}$$

Коли б ми хотіли число це записати цифрами, тоді воно виглядало б ось-так: 2 000 000 000 000 000 000 000 000 000.

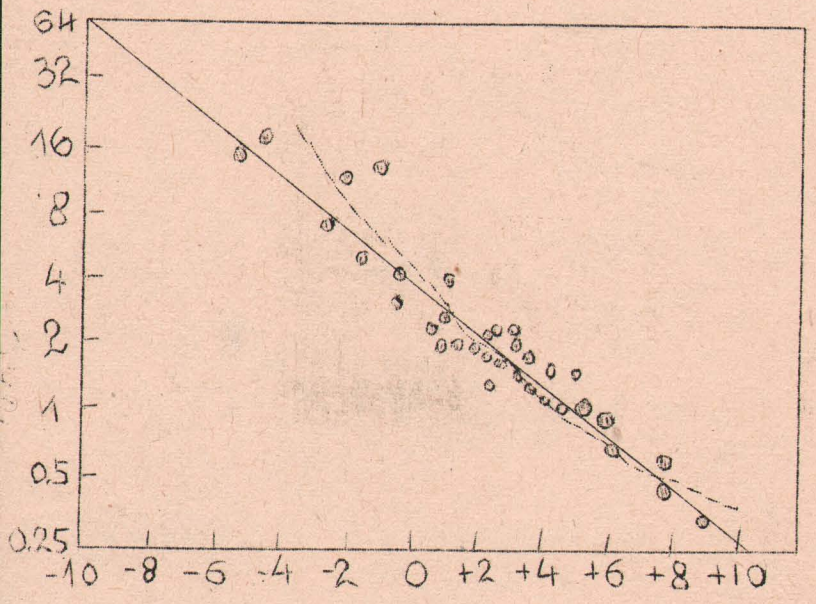

Рис. 2

Залежність поміж масою та яскравістю /абсолютною величиною/ зірок.
● зірки - великани та карлики.

тобто на початку стояло б число 2, а за ним 27 нулів. Цього числа ми не можемо навіть добре прочитати, а тим тяжче уявити собі ту кількість матерії, яку воно означає. Не є одначе зовсім припадкове, чому маса зірок не менша одної десятої, а не більша 50-кратности маси сонця. Постараймось бодай приблизно зрозуміти, чому це так:

Якщо трапилась би зірка з масою меншою, ніж десята частинка соняшної маси, вона не дійшла б навіть у своїому розвою до температури червоного жару. Бо найвищча температура, що її осягає зірка залежить від маси зірки. Чим ця маса менша, тим меншою є температура, до якої зірка може у своїому житті дійти. Для зірок з масою меншою, ніж 1/10 соняшної маси температура ця замала, щоб розжарити матерію зірки, замала, щоб зірка могла висилати промені. Зірка ввесь час є темною, а тим самим недосяжною для нашого ока. Що ж одначе було би в тому випадку, коли б маса зірки була більшою за 50-кратність соняшної маси?

Скорчуючись, досягає зірка високої температури, близько 23 тисячі степенів Цельзія. Тоді побіч сил взаємного притягання, що заєдно виступають там, де лиш є яканебудь матерія, виступає ще інший чинник. Цей чинник, це т.зв. т и с к с в і т л а. Явище це, відоме ще багато давніше, полягає на тому, що промені світлові тиснуть на ту поверхню, яку освічують. Якщо на дорозі світлових променів вмістити вітрячок, тоді соняшні промені освічують та вводять його в оборотовий рух. Явище не правдиве не тільки для видних променів. Воно заходить прим. і для катодових променів.

Із ростом температури зірки тиск світла у її нутрі швидко росте. Він протидіє силі взаємного притягання матеріяльних частинок. При відповідно високій температурі тиск світла починає переважати силу притягання. Рівновага зірки захитується, а зірка входить у стан нестійкости. Матерія прямує до своєї рівноваги, а це стається тільки через розпад зірки на менші частинки, на менші нові зірки. У них настановлюється рівновага поміж цими двома факторами.

/д.б./

VVVVVVVVV
VVVVVVV
VVVV

О. Ольжич

„Пошли мені, молюся, дар один:
В ім'я Її прийняти мужно муки
І в грізні дні залізної розплат
В шинелі сірій вмерти від грана

О.Ольжич

Народився О. Ольжич в липні 1907 року у Житомирі. Батько його - відомий поет українського відродження - О. Олесь. Коли Україну захопили по першій світовій війні більшевики, Ольжич виїхав з батьками на еміграцію. Високу освіту здобув він на Карловому університеті у Празі під керівництвом славного археолога проф. Нідерле. Вже під час студій звернув Ольжич на себе увагу своєю пильністю та працьовитістю.

Своїм найвищим обов'язком ставив жертвувати всіми своїми зусиллями, своїм життям в ім'я Незалежности України. Працює з усім молодечим запалом у підпільній організації до кінця свого короткого життя. У 1938 році бере живу участь в творенні Карпатської України. Надходять бурхливі дні війни. Ольжич кілька разів прокрадається в 1939 році до Польщі і 1940 р. осідає на стало в Кракові, живучи тут нелегально.

Коли під нагальним ударом німецьких військ червоний кольос захитався, Ольжич перебирається в 1941 році у Львів, а звідси по короткому часі в рідний Житомир та вкінці в Київ. Тут став він душею революційної боротьби. На деякий час виїжджає в 1942 році на захід, щоб опісля знову повернутись і керувати революційною роботою дальше.

Зо Львова рішився Ольжич відходити останнім коли валилась Німеччина і зближались червоні. 25 травня 1944 року арештувало його Ґестапо. Перейшовши різні концтабори, опинився Ольжич в Оранієнбурзі. Був твердим і незламним на допитах. 6. червня, в п'ятницю передполуднем, помер від знущань. Змасакроване тіло віднесено до крематорії /зо спогадів очевидця/.

Ольжич /правдиве прізвисько: др. Олег Кандиба, псевдоніми: Кардаш, Овенціцкий, Запоточний, Константин і ін./ відомий не лише своїми науковими працями з ділянки археології та деякими з історії що були друкувані в українських /краєвих та заокеанських/, чеських, англійських та німецьких виданнях. Знаний він у нас як поет, що своєю буйністю поривав молодих до творчого чину, вливав запал у зневірені душі. Свої вірші друкував у різних виданнях, крім того видав дві збірки: „Рінь" та „Вежі". Літературна критика прийняла його прихильно, признаючи його поетичну творчість важним вкладом в українську культурну скарбницю.

Основне в його поезіях: глибокі думки, мистецька викінченість, добра форма. Перебуваючи у Кракові, написав поет гарну, ядерно та синтетично схоплену книжку з історії України „Дух руїни". В ній зібрані катастрофальні форми й наслідки анархістичних виступів різних українських елементів проти власної державности й народу. Ольжич - вчений, видатний поет, суспільно-політичний діяч, палкий і завзятий революціонер. Для українського народу це небувала втрата серед тих, що їх він поніс в останніх роках.

З огляду на малу кількість матеріялів до життєпису О. Ольжича, не можемо нічого більше сказати про нього. Рівнож містимо поезії О. Ольжича, що принагідно дістались у наші руки.

З ПОЕЗІЙ О. ОЛЬЖИЧА

ПІДЗАМЧА.

Притулене тут під горою -
Спокійне Підзамча усе.
Лиш вітер стрімкою рікою
І хмари, і зорі несе.

В хатках порушаються люди,
Ткачі, кушнірі, ковалі,
Шукаючи щастя чи злуди,
І чується запах землі.

Ні хмарам, ні зорям не вузько,
Сповняючи вічний закон.
І вишні набряклі галузки
Вночі стукотять до вікон.

\+ + +

Дні зводяться і падають за кін,
І тихе плесо синьки і цинобри.
Перетинає обриси країн
Невидимий і найгостріший обрій.

Лягли на перса зимної землі
Шляхи асфальтові, ясні і прості.
І невідкличні прагнення твої,
Як сонце у холодній високості.

Дні, що прийдуть, дні, що ідуть, лункі
Розкритим небом, згубою експлозій,
На них долоня зрілої руки,
Що стверділа й захолола на морозі.

НАШ ТАБОР

Наш табор - між чагарниками
І синя лінія лісів.
Дітей і шкур гарячі плями.
Опівдучість сонця і списів.

Ось він виходить - серце львине
На тіло бризнула роса.
Ніхто списа, як він, не кине
І не відіб'є так списа!

Що день, що ніч - то менша віддаль
Легкий похід без вороття!
Наш Бог - маленький чорний ідол
В наметі нашого вождя.

І над річки вогню і крови,
Над власне горло дорогі -
Нам очі тужно-ебенові
І руки юні і тугі.

===

Уривок.

\+ + +

Колись нащадкам стане час наш-„час
Понурих воєн, варварських звичаїв".
/Цей час ласкавий, що так щедро нас
Чеснотами одвічними вінчає!/

На згарищах, що їх покриє порох,
Не залишиться статуй кам'яних.
Лише легенд безсмертних кілька... Їх
Втілятимуть у безконечних творах.

= = =

В.Д.

КОЛИСКА МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА

/Докінчення/

Нарешті існували ще філятелістичний та нумізматичний /збір старовинної карбівки/ гуртки. Одна їхня збірка була так численна, що її подаровано 1926 р. зо шкільного музею до Центрального Нумізматичного Музею у Києво-Печерській Лаврі.

Зовсім окреме місце займав інсценізаційний гурток військовий ігрищ. Один з учасників зазначує: „Спочатку в цьому гуртку студіювалось літературу, романи письменників, що писали про авантурничі пригоди на малодосліджених землях. Зокрема найбільший успіх мали ті романи, що змальовували життя індіянських племен в Америці. Учні вивчали звичаї індіян, одяги, зброю, а потім розподілившись на два табори, робили весною на відкритому повітрі спеціяльні тактичні вправи. Одягалися звичайно як справжні індіяни. Педагог руханки особисто керував тактичними вправами. Для того, щоб уникнути непотрібних ушкодження, носили при собі тільки підроблену зброю, а „стрілялі" горохом та фасолею, кидаючи їх тільки з руки. Щоб захоронити очі мали над бровами картоновий дашок. Одна сторона намагалась вдержати місцевість а друга наступала. Дякуючи переведеним заходам, не траплялось ніяких ушкоджень. Учасники, хоч були одягнені в індіянські строї, носили українські прізвища: Тарас Трясило, Пилип Орлик, Максим Кривоніс і ін. Така інсценізація відбувалась двічі навесні, а молодим виконавцям приносила силу захоплень".

Дівчата мали чудово зорганізовані групи кравецького крою, шиття й особливо народніх вишивок. По багатьох групах можна було бачитиперпорядно вишиті рушники, що прикрашували портрети українських діячів та письменників. Перд Шевченківським святом відбувався конкурс на кращий рушник, що мав прикрашувати головний портрет Шевченка. У старших групах були обов'язкові курси різних ремесел. З таких були:

1. Столярна майстерня, де кожний учень повинен був зробити протягом півріччя один простий стілець на зразок табурета, а також навчитися точити відповідні до цієї праці інструменти.
2. Майстерня виробів цегли і черепиці. Курс цей був розрахований на пів року.
3. Майстерня токарна /більше вироби з дерева, як з металю/.
4. Майстерня палітурна, що в день першого випуску школи 1924 р. виставила ціле видання класиків нашого письменства у власно прикрашених образах.

З приходом весни окремі години приділялося для праці на невеличких городах, розташованих навколо школи. Здебільша садили різні квіти, нехворощ /шувар/ та помідори. Пан Б. говорить, що деякі навіть зробились фахівцями в цій справі і їх таки прозвали „городниками".

Гурткі, майстерні і інші види занять заповнювали час другої половини дня до 5 -ої години вечора, а навесні значно довше. Звичайно, це було для старших класс, себто були - 5-6-7 класи. В цих класах ішло вже зовсім відмінне життя від молодших. Тут творили вже учні свій власний учбовий комітет, що складався із старостів класс, культурних уповноважених і скарбників.

Обов'язки старостів класс або групи /як звали потім/, усім загально відоме. В обов'язки культурного уповноваженого входило турбуватися про забезпечення регулярних відвідин на ранішні виставі до театрів, що їх мала школа два рази кожного місяця. Крім того, щомісяця була одна кіновистава науково-популярного або пригодницького фільму. Разом зо старостою культурний уповноважений

мав дбати про зовнішню прикрасу кляси. Під час відсутности старости - заступав його. Скарбник переводив збірки на різні прикраси до кляси, квитки до театрів та інші дрібні витрати, пов'язані з придбанням деякого канцелярійного приладдя для гуртків. В склад контрольної комісії входило три члени. Старости, культурні уповноважені і скарбники поодиноких кляс сходилися разом і вибирали споміж себе центральну п'ятку, що складалася з голови, секретаря і трьох членів. Останні розподілювали поміж собою працю на культурну, академічну й учнівських жертвових складок. Цих п'ять осіб входило як члени до педагогічної ради школи.

Педагогічна рада школи складалася крім усього складу учителів ще з громадського комітету з п'яти членів. Громадський комітет вибирався на нарід батьків учнів щорічно 1. жовтня. Пляни праці, вироблені педагогічною радою школи ім. Шевченка були зразком для багатьох шкіл по всій підсовєтській Україні. Серед складу загальних лекцій в педагогічних плянах, одну годину на тиждень мав клясовий опікун. До третьої кляси в школі опікун кояси вів усі лекції, у вищих же клясах він вів тільки одну дисципліну. Російська мова була тільки як дисципліна нарівні з німецькою, або французькою, і то лише у двох старших клясах. Таким чином кількість її була надто мінімальна в порівнянні з рідною мовою.

В школі панувало цілковите довір'я між учнями, росла і кріпла згуртованість. Як говорить пан Б., „можна було закинути лише керівникам школи, що вони трохи перевантажували працею учнів, але всі проходили чудову, виховну громадську школу, що давало добрі наслідки. Всі хто вийшов із школи, остались навсе великими патріотами. І якщо вже по 15 роках після закінчення школи зустрічалися ми, колишні вихованці школи ім. Шевченка, то кожний з нас пам'ятав майже всі дрібниці, що заходили під час нашої науки."

Роки від 1917 по 1925 можна вважати за роки розквіту школи. Як показують спогади сучасників, в той час не було серед педагогів жодного партійного навіть кандидата. Все це були видатні педагоги, українські патріоти. Всі , хто вийшов зо стін школи до 1926 року були гідними українськими громадянами. Багато з них заплатило вже за свою свідомість, багато вже нема в живих з вини московського ката. Перший, другий і третій випуски школи /1924-25-26/ складалися майже виключно з дітей інтелігенції та духовенства й учительства. Лише згодом почав наплівати до школи міщанський елемент - діти робітників.

Як оповідає колишній педагог школи, п. М., перші грізні ознаки комуністичних впливів з'явилися взимі 1924/25 учбового року. „Тоді ще дуже малий комсомольський комітет вирішив діяти. Він склав від себе список осіб по всіх старших клясах школи і рекомендував його загальним зборам учнів. Одночасно голова комсомольського комітету, дочка українського робітника-комуніста п. Селамуха у своєму виступі зазначила, що просить голосувати за висунутий осередком список, бо склад нинішнього учнівського комітету складається з дітей служителів культу та дрібно-буржуазних елементів. Цим вона кинула обвинувачення і педагогам школи. Зчинився галас і питання поставили загальним зборам учнів під голосування. Трапилось так, що проєкт комсомольського осередку перепав абсолютною більшістю голосів. Після цього ще два роки продовжувалась боротьба, що завжди кінчалася в некористь комсомольців: І тільки в учбовому році 27/28 у деяких клясах з'явилися комсомольські організації. Але й тоді вони ще поважного впливу на загал учнів не мали. Мені доводилось часто потім зустрічатися з багатьма тими комсомольцями, що кінчили школу до 1929 тр. Вони всетаки свою національну свідомість ставили на перше місце і дуже багато з них вже склало свої голови. Такий сильний вплив був педагогів українців у школі"- закінчує п.М.

На початку січня 1928 року, школа урочисто святкувала десятиріччя свого існування. На свято приїхали майже всі колишні випускники школи, а ще більше одержано було телеграм на адресу її

незмінного керівника - Володимира Дурдуківського. Як довідуємось зо спогадів очевидців, виступаючий на урочистих зборах того вечора колишній випускник школи бл.п. Василь Димнич висловив бажання, щоб бачити Володимира Дурдуківського на чолі школи тоді, коли вона святкуватиме свій 25-річний ювілей.

Ніхто й не знав тоді, що катастрофа зовсім близько. 1929 р. Дурдуківського /що мешкав між іншим в одному будинку з Сергієм Єфремовим/ - заарештували. 1930 р. він опинився на лаві підсудних у процесі Спілки Визволення України разом з іншими провідними педагогами школи: Олександром Гребінецьким, Григорієм Холодним, Осипом Гермайзе, Василем Догою і др. В числі решти підсудних знаходились ідейні керівники молодого руху Спілки Української Молоді О. Павлушко та Б. Матушівський, колишні вихованці школи. Кінець цього процесу відомий: Дурдуківський - не витримавши величезного напруження швидко збожеволів у в'язниці і помер.

Школа, залишившись без свого мозку, перестала виховувати свідомих українських молодих громадян. Це вже була, після відходу всіх колишніх педагогів, звичайнісінька підсовєтська народня школа.

Але не всі вихованці Дурдуківського винищені. Частина їх лишилася ще і вони скажуть своє слово, а імена патріотів-педагогів запишуть золотими буквами в історії нашої останньої ділянки.

x x x x x x

Б. Бора

ЙОГО СЛОВО
/Т.Шевченкові/

Він кинув слово в чорнозем -
Зросло, як зерно, в колос.
За словом тим століття йдем
І рвемо замки диб, ярем
На твій вогненний голос,
І йдем, і йдем...

І дні минуть - настане час :
Полите зерно потом
І кров'ю, що пролялася з нас,
За скарб майбутніх днів нераз
Зародить нам стокротом
У слушний час.

Бо слово те зросло у Чин,
Закутий в сталь-залізо,
Що душу рве на шпиль вершин,
До сонцем витканих хвилин,
У дійсність з мрій і візій
І з мук долин.

І жниво ми колись зберем.
Росте ж у колос зерно!
І ми - мільйони в поле йдем
І рвемо замки диб, ярем
Захоплено, жертвенно,
І йдем, і йдем...

Бо слово впало в чорнозем!

Ж Ж Ж Ж

О. Ольжич

\+ \+
\+

Нащо слова? Ми діло несемо.
Ніщо мистецтво і мана теорій,
Бо ж нам дано - знайти життя само
В красі неповторимій і суворій.

\+ + +

СТОРІНКА ПОЧАТКУЮЧИХ АВТОРІВ

С. Музичка

КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

За горами Карпатами повстала
Зродилась з довголітніх мук-страждань
За здійсненням народніх сподівань -
Вільна була - без ворога - Держава!

Народ ожив. Навсе гоїлись рани,
Валились тюрми. Гордо маяв стяг!
Та ворог лютий вже готовився в змаг,
Народові він нові кув кайдани!

Синів його пірвав у бій нерівний
Й загинув України юний квіт...
Оставсь борців, що впали, заповіт:
„Батьківщині до смерти будь все вірний!"

ВЕЛИКДЕНЬ.

Великдень! Гомонять так дзвони!
Голосять всім - Христос Воскрес!
У даль пливуть їх гучні тони
На хвалу Бога, до небес.

Воскрес Ти, Христе, Сине Бога,
Голготі - мукам був кінець,
Твоя ясніла перемога,
Як в злоті ореол-вінець.

Воскрес! Воістину од гроба!
Своїх здолав ти ворогів,
Згоріла в попіл їхня злоба,
Зотлів до решти їхній гнів!

Ми вірмо теж, Христе Боже,
Що в помочі Твоїй з небес
І наша правда переможе,
Воскресне,- як і Ти воскрес!

Зарахман О.

ВЕЛИКДЕНЬ В НЕВОЛІ.

Зеленіють чужі поля
І сади розквітають,
Ох, як тяжко у неволі
Тії дні минають.

Вийду вранці і з намета,
Стрінуся з зірками,
І згадаю про родину,
Вмиюсь слізоньками.

Подивлюся кругом себе -
Зеленіє поле.
Де ті літа молодії,
Де ж ти, моя доле?

І згадаю про край рідний,
Карпати зелені,
Сад вишневий, квіт рожевий,
Ті хати білені.

І згадаю про Бескиди,
Де я народився,
Де в потічку бистренькому
Досхід сонця мився.

Було, в Свята Воскресній
Раненько в неділю,
Збирається челядонька
Святить паску білу.

Сир і масло та вуджене
І яєць чимало,
Підставочку з ковбасою
Та шкварене сало.

По обіді на цвинтарі
Діточки гуляють,
А дівчата на травиці
Гагілки співають.

\+ + +

І так то я під наметом
Думками пройнявся,
Схилив голову в долоні,
Сльозами заллявся.

Бідна моя головока
Думками зайнята,
Бо це перші у неволі
Великодні Свята.

Зайшло сонце за горою,
Грає синє море,
Болить голова у мене
І жаль серце коле.

Затрубіли на молитву
І на струнко стали,
Та святочний Україні
Привіт передали.

Лети, лети буйний вітре,
Дети, не барися,
І до Неньки України
З привітом вклонися.

Скажи вітре рідній Неньці
Що ми у неволі,
А не один спочиває
На чужому полі.

Завитала до табору
Нічка - наша мати,
Синів своїх невільників
Сном приколисати.

Розійшлися вартовії
На чотири боки,
Тільки ясні рефлектори
Світять поза дроти.

/ Це вірш юнака, що має 4 вселюдні кляси. Цей вірш яскраво змальовує, що переживає молода душа в неволі, далеко від рідної стріхи./

М. Комар.

БУЛО КОЛИСЬ.

Було колись... воскресні грали дзвони
Понад закуті льодом гори...
Аж до небес
Їх срібний гомін невгомонний
Все радісно дзвонив:-
Христос Воскрес!

Тоді, здавалося, і мир царив на світі,
І світ весною приодітий
В серця любов,
Спокій святий, і рай, і квіти,
І мир новий вливав,
Як в жили кров...

Та ворог-кат украв нам рай...

Г.Я.

»ПОКОЙОВИЙ« СТАРШИНА

Був раз сотник. Був колись пан Чванківський, Швейк, Цяпка,- був недавно, в модерній [illegible] добі, пан сотник. Нехай це не обурює нікого із сотників% Був лише один, що його ім'я варт записати поруч згаданих славних історичних осіб.

Провидіння, чи випадок зробили його сотником, на втіху людям і на його власне вдоволення. „Високий ступінь" - каже бувало до свого чури, оглядаючи себе в дзеркалі та погладжуючи вусики й блискучі нараменники."- Не хорунжий, не поручник, а сотник. Заслужив. От, мені б полчок! Ех, полчок! Ну, а потім і дивізія могла б бути". Але не мав і батереї, а приказував „форшпанам".

Особливий був Вдачею своєю. З-зовні нічого собі. Вуса „бойові", шапка на очі, але залюбки і в запіллі носив великий шолом. Тоді пхав його на потилицю і показував два, або три довгі космики буйного волосся. Замітним було лише, що в запіллі носив завжди за поясом гранати а на плечі „ЕМПІЯ" /машинова пістоля/. З цим вирядом спав, їв, і все інше. „Це для „зіхерунку" - казав.

Говорив мовою, що складалась з російсько-польських і німецьких слів на базі української граматики. Але любив німецьку мову /„іх гут дойч шпрехен - казав/. Тому „фон ЕМПІ" його прозвали. Та це злосливо. Карні стрільці говорили: - добрий наш сотник, тільки трохи смішний".

\+ +
\+

В далекому запіллі йдуть старшини на полкову нараду. Верхом. Сотник - візком. На візку ще чотирьох із зарядженими крісами.
„- Ти, Іване, дивись взад, ти, Петре вперед, ви оба на боки, а я кругом буду".
Доїжджають під гору.
„- Гамуй"- каже сотник.
- Вчасно ще, під гору, пане сотник" - оправдується Степан.
- Гамуй, за....цю, незнати, що коні думають!
Степан дійсно не знає цього і гамує.

\+ +
\+

Батерея маширує. Нараз затримка. З протилежної дороги їхала вантажна машина і задержала рух. Шофер вовтузиться, щось попсував у моторі. Надходить сотник. До коменданта батереї: „Пане поручник, чому ви нічого не кажете? Варум?"
- Налаґнає шофер віз - поїдемо - відповідає поручник Є.
Сотник переходить на „урядову" мову: - Но,но! Іх ґезагт - зі ґемахт, зі ніхт ґемахт - іх бештрафт - каже гостро, але сам підходить та стає перед автом.
- Но, но!? Но,но,но!!! Вас іст льос? Вас іст льооос!? Абер, абер, абер - чути в піднесеному тоні.
Шофер вихиляється з машини і глядить здивовано на сотника. Сотник вдоволено відходить. - Ви виділи, пане поручник ! Але я йому сказав. - Бачите, треба знати до цього німецьку мову - відповідає з незначним усміхом поручник Є.

\+ +
\+

На квартирі в селі Р. Сотник мешкає в кімнатці на першому поверсі. Вранці чура відчиняє вікно і перестраченим тоном каже до сплячого сотника: - Пане сотнику, драбина під вікном...

Сотник зривається. – Вас? Драбина? Варум драбина? Вас іст льос?

Микола пояснює, що така драбина, по якій можна вилізти до вікна. Сотник побачив, зрозумів і кричить: – Но,но-но-но – вег, вег забери! Клич столяра! Абер зофорт!

Микола виходить і з усміхом забирає драбину, яку перед пів годиною сам доставив. За хрилину столяр забиває щільно вікно дошками. Словак – властитель хати – сумно киває головою, коли грубі цв'яхи нищать гарно помальовану віконну раму, але не сміє нічого казати, бо то „гоге цінстґрад".

\+ \+
\+

Сотник цінить себе високо. – Я „покойовий офіцер" – каже /не від покою, а від миру/.

Був пан сотник і на фронті. Та про це іншим разом.

В С Я Ч И Н А .

Знайдено величезного дінозавра.

Совєтська наукова екчпедиція знайшла в Азії, у пустині Ґобі, кістяк велитенського допотопного ящура – дінозавра, найбільшого з усіх досі знайдених у східній півкулі. Його довжина разом з хвостом виносить 23 метри. Тільки в Америці були знайдені колись більші від цього кістяки.

– ШІСТЬ СМЕРТЕЛЬНИХ ОТРУТ повстає при розщеплюванні атому; – це стверднв після довгих експериментальних студій проф. Каліфорнійського університету, др. Дж. Гамільтон. Ці отрути повстають таксамо при розбиванні плютона як і урану, з тим одначе, що отруйні продукти плютона є значно їдкіші і проникливіші.

Небезпечність цих отрут для людських і звіринних організмів у тому, що вони проникають у м'яке тіло й осідають у костях близько стрижня. Ці отрути є на ділі металями у газовому вигляді; вони проникають у людський організм через вдихування, рани і шкірні пори без застосування особливих забезпек перед їхнім діянням немає оборони. Від їхнього діяння померло в Гірошімі впродовж 48 годин біля 60000 осіб. Назви цих отрут – газових металів такі: і т р і й, л а н т а н і й, к е р і й, п р а з е о д и л і й, з и р к о н і й і к о л ю м б і й .

Вода в океані підноситься.

Сталі поміри вод, що їх проводять від 1920 року в Атлянтійському океані, показують, що вода постійно підноситься. За 100 років рівень води підоймається на 45 цм. Вчені догадуються, що причиною цього явища є потепління на півночі. Льоди й сніги тануть та і кількість води в океані через те збільшується. Коли такий стан триватиме довше, то такі пристані як Льондон, Ню Йорк, Бостон та інші за кількасот літ зникнуть під водою.

Всякі випадки.

В 1702 році запалася земля на більшому просторі коло Фредеріктадт в Норвеґії, при чому згинуло 14 осіб. Подібно сталося зо селом Бос коло Турину в Італії 1679 р.; воно нагло запалося із 200 мешканцям

В 406 р. по Хр. на Палєстину налетіло було стільки саранчі, що заслонювали сонце над більшими просторами. Коли саранча зжерла все, погинула й від смороду повстала сильна слабість. Подібно було в 883 році у Франції.

Коло Гарвіч в Англії 1803 року знайшли кістяк великанського звіря, якого один зуб важив 12 фунтів.

З А Г А Д К И

I.

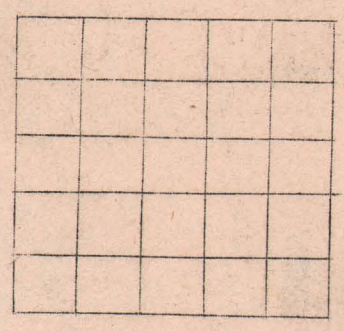

У поля цього квадрату вписати числа від 1 до 25 так, щоб, рахуючи на всі боки і навхрест отримати суму 65.

II.

Один вівчар сказав: - Дай мені вівцю і будемо мати однакове число.- На це відповів другий: - Дай мені троє своїх овець і матимеш третину того, що я маю.-

Скільки кожний з них мав овець?

III. Трьох подорожніх впросилося раз до хати одного селянина на нічліг. Подорожні були дуже змучені, тому, не дожидаючи й вечері полягали зразу спати. Господиня тим часом наварила пирогів, помастила їх маслом, поставила на стіл та й собі здрімнулась, навіть не згасивши світла.

Вночі пробудився один з подорожніх. Побачивши на столі пироги відрахував собі третину, з'їв і знову положився спати. Вкоротці пробудився другий подорожний, і з'їв теж третину тих пирогів, що їх оставив перший. Вкінці встав і третий. Не знаючи, що товариші вже їли, він заходився цілити решту пирогів у мисці на три рівні пайки. У тій хвилині пробудилися два другі подорожні, засіли за стіл, і не знадуючи про те, що вони вже їли, почислили пироги і поділили на три рівні пайки. Скільки пирогів було спочатку в мисці, що все оставалось три рівні пайки?

РОЗВ'ЯЗКИ.

I.

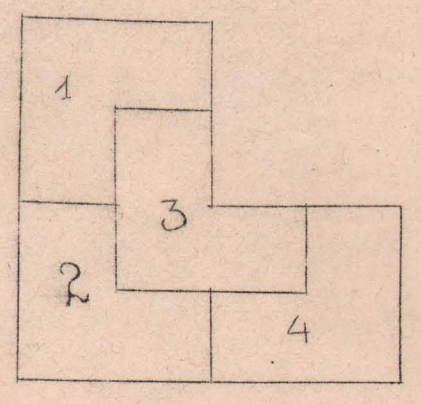

II. Ребус: корінь науки гіркий, зате плід корисний.

III.

111
777
999

20

IV. Школяр мав 18 літ, один брат 12, сестра 9, другий брат 3 роки.

V. Хочеш каменю, щоб тебе вмурували, дай себе обтесати.

Ж Ж Ж

Видає: Культ.-Осв. Відділ

Редагує: Колегія За Редакцію відп.: Оглюк М.О.